

ANDREI RADU

Născut la 21 febr. 1912, Cornești, Maramureș, m. 27 apr. 1989. Studii de Filologie, doctorat la Sorbona, 1971. Profesor universitar, autor de cărți de metodică. Volume de proză: "Din țara lui Dragoș", Buc., 1941; "Pietrele arse", EPL, 1950.

Moartea lui Lupu

Pe Lupu îl chema prin botez Dumitru. În sat la noi există mai mulți Lupi, un Ursu și un Hulpea. Veți întreba: Cum se explică aceste ciudate numiri de lighioane date unor buni creștini ai lui Dumnezeu?

Iată. Există un străvechi obicei de a «vinde» pe copiii care se îmbolnăvesc greu. Mama, îngrijorată de viața odorului său, recurge la următoarea stratagemă. Cheamă o vecină să-i «cumpere» copilul. Târgul se face la fereastră. Intre cele două femei se angajează următorul dialog:

- Nu-mi vinzi mie coconul? întreabă vecina.
- Pe Dumitru? ți-l vând. Cât îmi dai pe el?
- O cană de mălai, spune vecina.
- Dă-mi mălaiul și ia-ți pruncul, zice mama.

Schimbul se face tot pe fereastră. Prin vânzare, copilul și-a pierdut numele primit la botez.

- Amu, cum îi pui numele? întreabă mama.
- Lupu, răspunde vecina.
- Atunci, Lupu să-i zicem de astăzi înainte, zice din nou mama.
- Da', eu 's cam săracă, continuă vecina, și nu prea am cu ce să-l țin.

Vrei să-l ții dumata, pân'a crește mare?

- Sie! încuviințează mama, dă-mi-l să-l cresc eu pe Lupu.

Mama își ia astfel copilul înapoi și Moartea îi pierde urma, negăsindu-l printre denumirile omenești. Satul întreg respectă acest schimb de nume. Cine mai știe, de exemplu, cum l'or fi botezat pe bătrânul Ursu? Toată lumea așa-i zice: Ursu Diacului. Iar pruncilor săi: Pătru lui Ursu, Simionul lui Ursu, Irina Ursului și... am putea înșira încă multe nume, căci Ursu a avut pui destui.

*

Lupu lui Gheorghe mi-era vecin.

Era tocmai în seara cea mare a Crăciunului și îl așteptam, ca de obicei, să ne colinde. Știa el, că ne place mult colinda aceea din bătrâni, unde se povestea o venire de departe a colindătorilor, în chip de soli, pentru vestirea Marei Taine. Drumul — zice-se acolo — fiind lung, și neaua mare, caii s'au despotcovit. De aceea: «Caii trebe potcoviți, Cu potcoave de colaci, Și cu cuie de cârnați». Când eram mici, credeam adevărat în venirea solilor de departe și eșeam să le vedem caii...

În seara aceasta, Lupu a intrat de-adreptul în casă, fără să colinde, ca altădată.

- Iartă, domnișor, da-s beteag și nu cred că ți-oiu mai colinda.
- De ce, vecine?
- Mă dor toate. Mai ales grumazii.
- Lasă, luăm noi ceva cald, să-i desmorțim, glumeam noi.

Lupu însă nu glumea. A stat posomorât și nici n'a voit să guste din zinu cald, cu miros de scorțișoară, din care ne ospătam cu unchiul Pătru, vărul Ștefan, badea Ion și alți colindători.

Afară se pornise o ninsoare grasă, de-ți era mai mare dragul. Colindătorii se mai răriseră, acum spre dimineață.

- Lupule, nu ți-s toate oile acasă, glumeau comesenii.
- Măi, frumoasă-i noaptea de Crăciun, la noi în sat, grăi el într'un

sfârșit. Și-mi pare rău că de-amu 'ntr'un an îți sta la masa asta fără mine. O

Să-i poftea la nunta sa
Unde-or fi mese întinse
Pentru toată lumea puse,
Pe mese a fi mâncare
Și horincă de căldare
Că așa-i la sărbătoare.

Așa-am fost și noi chemați
Și spre dumneavoastră mânați,
Iar pe drum de-am întâlnit
Oameni, pe toți i-am poftit,
După vorba oarecui,
Vorba Împăratului.
I-am chemat pe toți și toate,
Domni și doamne îmbrăcate,
Îmbrăcate-n fuga mare
Pentru-această sărbătoare.
Acum vă poftim și pe
dumneavoastră,

Oameni de cinste aleasă,
Oameni buni și de-omenie -
Dumnezeu sfântu vă ție!
După cum el ne-a mânat
Să veniți la Împărat
Sâmbătă, la-mpărăție,
C-așa trebuie să fie
Oameni mulți,
Mai mulți de-o mie.
De ziceți că îți veni
Noi tare ne-om pregăti
Cu mâncare, băuturi,
Multe, multe prăjituri
Făcute de bucătărese
Toate pe sprânceană-alese.
Și a avea fiecare
Și băutură și mâncare,
Iară celor de aici
Lăsăm rugă să poftiți,
Să poftiți cu toți din casă
S-o cunoașteți pe mireasă

Că-Mpăratul îi pornit
Sâmbătă, pe la prânzit,
Să meargă după mireasă,
După zâna cea aleasă,
Zână mândră și frumoasă.
Noi nimica nu poftim,
Vrem acolo să ne-ntâlnim,
Acolo să ne vedem,
Să petrecem împreună
O jumătate de lună
Că rând este, și-i rând bun,
Nu ne-a scoate nime-n drum.
Vă poftim, cu mic cu mare,
La această sărbătoare,
Vă poftim la-mpărăție
Cu noroc și bucurie,
Ceas bun de căsătorie
Deie Dumnezeu să fie!
Noroc, noroc!

3046

(Chemat la nuntă)

Lăudându-l pe Iisus
Un cuvânt am eu de spus
De la al nostru Împărat
Care astăzi ne-a mânat
Să facem treabă frumoasă,
Ne-o mânat din casă-n casă.
Împăratul v-a pofti,
Sâmbătă pe la vreo tri,
Vă pofteste la el acasă
Că-și aduce Împărăteasă
Că Dumnezeu o lăsat
La al nostru Împărat
I-o lăsat o zână bună
Și-o caută de-o săptămână
Și tot de-atunci se pregătește
Și la nuntă vă pofteste,
La nunta ce va să fie
La a lui împărăție
C-așa trebuie să fie
Numai oameni de-omenie.
Văd că-n curte ne-ați lăsat,
Oare câinii i-ați legat?
Că nu oarecumva
Să muște pe careva.
Noi de-am ști că îți veni
Tare mult ne-om pregăti:
Cu mâncăruri de cele alese
Făcute de șapte bucătărese
Și horincă de căldare
Pentru-ntreaga adunare.
Vă rugăm neapărat
Să veniți la Împărat,
Să-i veniți la el în casă,
S-o cunoașteți pe mireasă.

Dară cum s-o întâmplat
Cu al nostru Împărat:
O stat el cam supărat

să-mi rămâie boii fără stăpân și o casă de coconi fără tată.
L-am luat din nou în șagă, dar tuturor li se părea ciudat că vorba de obicei atâ
de aspră și ascuțită a vecinului, om repezit din fire, curgea de astă dată atât de
domoală și jeluitoare.

Când ne despărțirăm, îmi veni în minte întâmplarea de as-toamnă. Doi dintre
feciorașii săi mai mari - Pătru și Gheorghe - plecaseră în pădure după fân, cu
carul cu boii. Era târziu noaptea și nu se mai întorceau.

Lupu nu avea stare. Venea mereu până în dreptul casei noastre dintre hotare și
pleca iar, ca să revină peste câțva timp și mai întunecat.

- Ce-ți bați capul vecine? îl încurajam. Din Cioncaș e un drum lung
până aici, știi dumneata mai bine decât mine. Și-apoi băeții îți sunt harnici și
cumiți. Fii liniștit, nu li s'a întâmplat nimic.

El mă privi oarecum nedumerit:

- Și gândești dumata că de ei mă doare pe mine capul?

- D'apoi de cine?

- Ei chiar de ar păți oarece, să zicem că-și rupe careva un picior, -
Doamne ferește! - se vindecă. Dar boii! Ce mă fac eu dacă li se văjește ceva!..
Iartă-mă, da' te las. Văd o negreață pe la Ferești. Ei trebuie să fie.

- Merg și eu, cu dumneata.

- Cum vrei.

Glasul său, când ne apropiarăm, se rezezi mânios.

- Umblat-ați rău, mă?

- Nu. Ii rău drumul și ni s'o rupt o loitră; până am făcut-o, până ce...

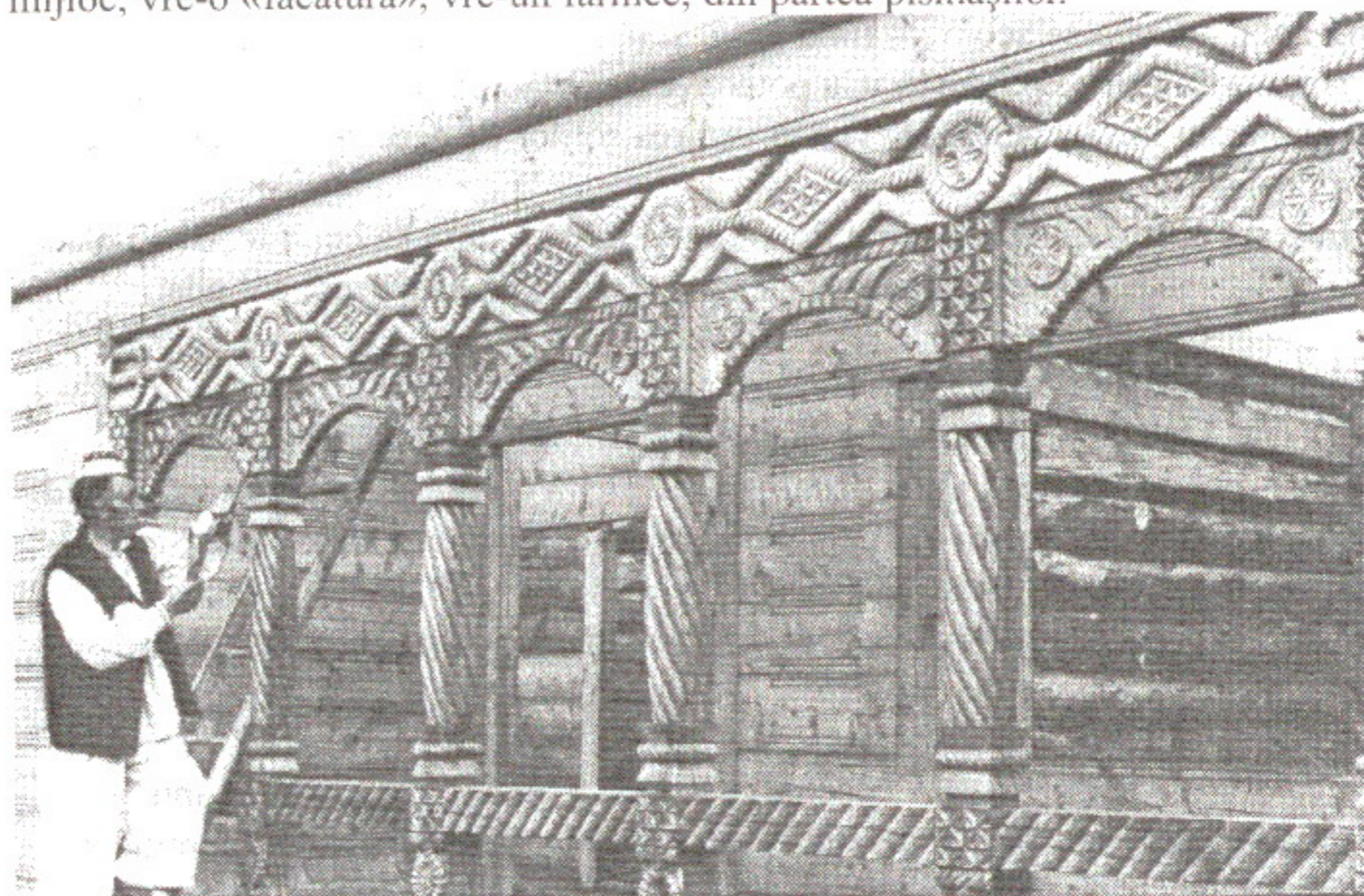
Lupu se rezezi la Sila și Daru, boișorii săi dragi, mângâindu-i cu vorbe
duioase:

- Sărăcuții de voi, boii tatei, vi-i foame, v'o fost greu. Mă tâlharilor,
da' ați pus, mă, la fân!...

Abea începuse a încolți iarba, când se răspândi prin toate satele vestea că Lupu
a trecut în lumea dreptilor. Doctorul, chemat prea târziu, spunea că a avut
oftică. Nu mai era scăpare. Își purtase boala până în ultima clipă cu o bărbăție
de necrezut.

Sate întregi se adunară la petrecanie, căci Lupu a fost om cunoscut și cinstit.
Cele două fete, Mărie și Ileană, au început să-l «cânte», în cuvinte iscusite, pe
cel care fusese tatăl lor. Glasul bocetului maramureșan este un adânc suspin de
jale, care te înfioară și turbură.

Lupu nu fusese bătrân. Avuse vreo cincizeci de ani. Pentru mintea lor, e
nefiresc ca omul să moară la această vârstă. Trebuie să fie ceva necurat la
mijloc, vre-o «făcătură», vre-un farmec, din partea pismașilor.

Andrei Fărcaș: Meșterul Alecsuț din Oncești, 1982.

Meșterul
Se cunoaște după lucru.

De aceea, Mărie scoase un suspin prelung:

De ți-o «făcut» cineva, Nici de lume nu-i tihnea.
Pământu' să nu-l primea, De ți-o «făcut» oarecine,
Să se tinzuia ca tine.

Contra cui să te revolți? Doftorii, au și ei o mare parte de vină, pentru că nu au știut, sau n'au voit să dea leacurile cele mai bune.

Când se opri Mărie, începu Ileana, pe acelaș glas:

Duce-s'ar doftorii 'n lume, Duce-s'ar doftorii 'n țară,
Că nu ți-o dat leacuri bune, Că ți-o dat leacuri amară.

Durerea Măriei luă însă accentele unui adevărat blestem:

De-ar muri toți doftorii, Nu te-o știut lecui.
Să nu-ți rămâie pruncii.

Dar numai doctorii? Atâtea leacuri cumpărate de la farmacie au fost fără nici un folos.

De aceea, Ileană suspină și mai adânc:

De-ar arde poticile, Nu ți-o găsit leacuri scrisă
Cu toate leacurile, Că ți-o fost groapa deschisă.
Iar Mărie, adaogă ca un ecou:
Arde-te-ar focu potică Nu ești bună de nimică...

Zadarnice sunt însă toate. Convoiul ajunsese «După Custură», unde groapa nesățioasă îl înghiți pe Lupu pentru veșnicie.

Un ultim adio, apoi resemnarea creștinească, exprimată prin aceste versuri, cântate mai potolit:

Câte drumuri ai umblat, Și nu-i întoarce mai mult.
De pe toate-ai înturnat, Toți oamenii merg acasă...
Ăsta-i un drumuț mai scurt, Și pe tine aici te lasă...

Porecle

Vinerea este zi de *mărturie*. Toate drumurile care duc la Sighet, sunt o revărsare de oameni din toate satele. Unii merg să vândă, alții să cumpere. Unii doar să vadă: cum merg târgurile, ce se aude și ce se spune.

Acolo se întâlnesc toți cei de pe sate, leagă cunoștințe, beau câte un aldămaș, pun la cale câte o căsătorie sau se interesează la fișcarăș «că mă rog, ce-i cu pâra ceie».

De multe ori, îi auzi prin oraș, sau pe culoarele tribunalului, agrăindu-se, prietenos, așa:

- Ce-i pe la voi prin sat, măi «Pupăză»?
- Tare bine, mulțam de 'ntrebare, mă «Capră».

Ori:

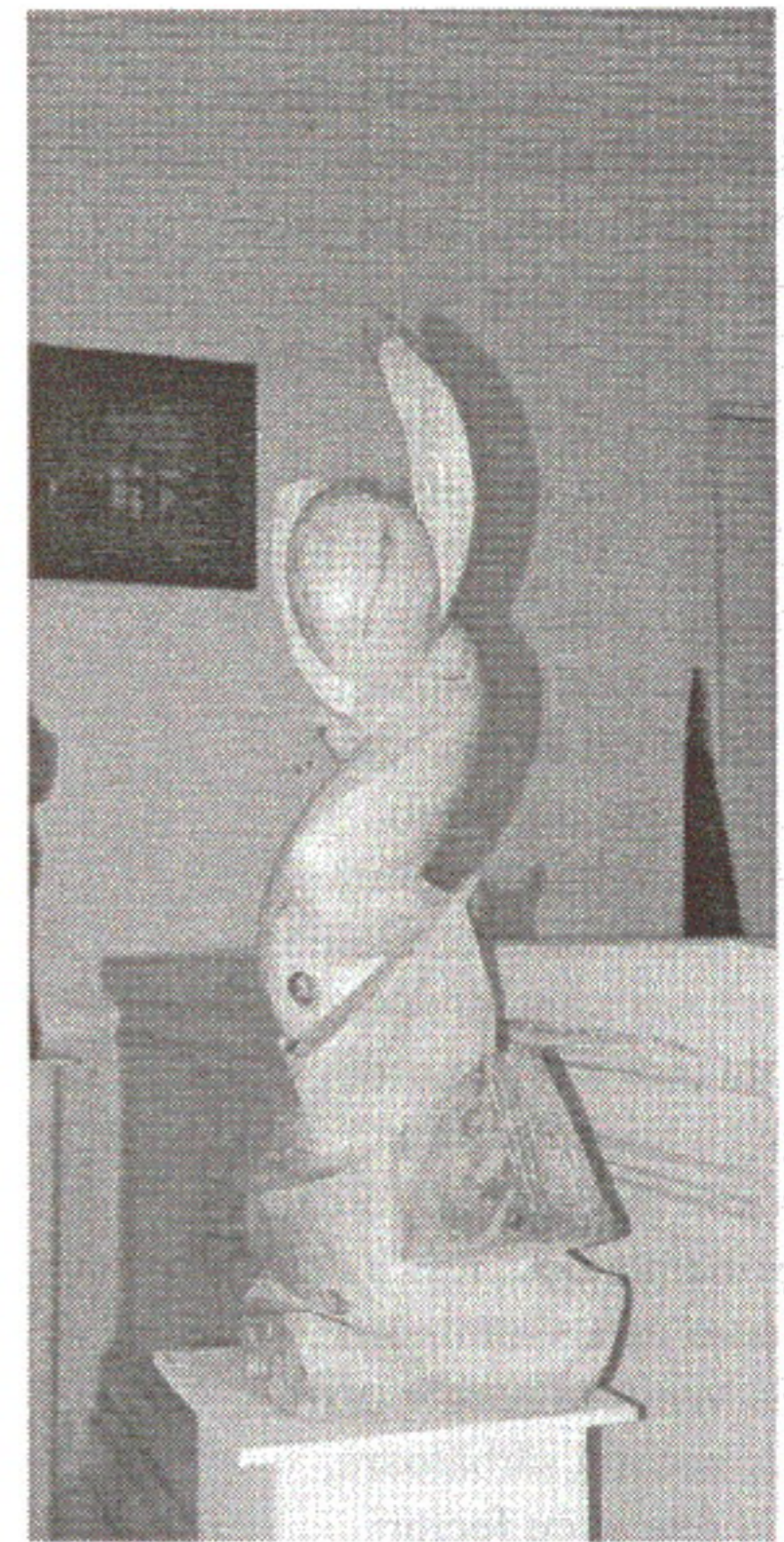
- Am văzut pe aici un «Lunatec» cu un «**Bonzar**».
- Dar vre-o **Breană** prins-ați voi **estimp**? sare cel înțepat.

Ocări de acestea, sunt aproape atâtea, câte sate în Maramurăș. Nimeni nu se supără din cauza lor, și le auzi aruncate până și între «domnari».

Fiecare sat din Țara lui Dragoș își are porecla sa. Și poreclele au toate o legendă. Multe legende s'au pierdut, altele le mai știu bătrânii.

Noi, cei din Cornești ne bucurăm de frumoasa batjocură de «Lunateci». Așa ne spuneau camarazii de școală — mai ales bonzarul de Mihai — dar... nu le rămâneam datori..

Într'o zi, l-am întâlnit pe bătrânul morar Curteanu, care știe toate poveștile de demult. După ce am grăit despre vreme și despre bucate, vorbe care sunt pe placul oricărui țăran, l-am tras puțin și spre... moara mea. — Unchiule, — îi place să-i zic așa, căci dovedesc astfel a nu uita că el a fost văr al doilea cu moașă-mea, — de ce ni se spune nouă, Corneștilor, Lunateci ?

Și văzându-se așa
O prins el a se ruga,
S-o rugat la Dumnezeu
Să nu fie beteag rău.
Dumnezeu, sfântu, o stat,
O stat mult, l-o ascultat,
Cum face cu fiecare
Împăratul cel mai mare.
Ș-atunci la Împărat
Dumnezeu sfântu i-o dat
Zi de bucurie,
Cu ceas de căsătorie,
Cu noroc, noroc să fie!
Împăratul, bucuros,
Poftește pe toți, frumos,
Pe feciori, dar și pe fete,
Toți și toate să se gate
Pentru această veselie,
Să vină la-mpărăție
Alături de el să fie.

Și uite așa, fiecare
Am pornit care de care
Să vă facem o chemare.
Împăratul v-a poftit
Sâmbătă în plină zi,
Împăratul îi pofteste,
Sâmbătă, pe la vreo zece
La această bucurie
C-aș-o vrut Domnul să fie.
Și tot el a rânduli
Sâmbătă de ne-om găti,
Ne-om găti, ne-om îmbrăca
Și la nuntă parte-om lua
Și la nuntă ne-om vedea
C-așa face el cu toți
A lui Adam strănepoți,
C-așa face el cu toate

A lui Eva strănepoate
 Că și-n cartea sfântă scrie
 Bărbatul s-aibă soție
 Nu pe-un ceas, ci pe vecie,
 Să trăia-n bine și-n rău
 Cum le-a ajuta Dumnezeu.
 Dumnezeu le-a ajuta
 De aceștia nu L-or uita
 Ci la El se vor ruga.
 Scrie-n cartea sfântă, scrie
 De ceas de căsătorie
 Pentru cel ce-i pregătit
 Doar o zi o rândulit.
 Asta-i zi și-i pregătită
 De Dumnezeu rândulită,
 Iară noi ăștia, din loc,
 Om zice s-aibă noroc
 Și cu sticla înstruțată
 V-om închina încă o dată
 Și-nainte de-a ieși
 Înc-o dată v-om pofti
 Să veniți în număr mare
 La această sărbătoare,
 Cu fete și cu feciori
 Că v-om fi trebuitori
 Când fetele s-or mărita,
 Când feciorii s-or însura.
 Veni-u-a și ziua lor
 Că trec zilele în zbor.
 Vă lăsăm, dar, cu Iisus,
 Mergem pe uliță-n sus,
 Mergem aici pe cărare
 Și poftim pe fiecare
 La această sărbătoare.
 Noroc, noroc,
 Și-om porni spre altu loc,
 Noroc bun să deie Dumnezeu!

3047

(Chemat la nuntă)

Oameni buni, cinstiți căseni,
 Și toți ceilalți cetățeni
 Adunați la această casă
 Într-o zi atâta de frumoasă,
 Dacă nu-i cu supărare
 V-aș ruga de ascultare
 Că vin de la împărăție
 Și v-aduc mândră solie,
 Solie mândră din sat,
 De la al nostru Împărat
 Care-o stat mândru la sfat
 Cu cei ce i-o adunat
 Întro zi faină, măreață,
 Sâmbăta, de dimineață,
 Cu ai lui sfătuitori,
 Numai fete și feciori,
 Chemătoare, chemători.
 Și acolo, la cel sfat,
 El le-o spus ce-o visat
 Într-o zi de sărbătoare,

Bătrânul scoase pipa din jașcău, o curăță pe dinăuntru cu **surcalăul**, trase o înjurătură că «jâzii ăștia iar o scumpit tăbaca, fi șesă lei pacla și n'ai decât de câteva fumuri», apoi ne așezarăm lângă pârau, și așteptai povestea.

- D-ta nu l-ai apucat pe Bârgău?...

- Nu. Da' am auzit de el.

- Noa! Apoi, pe aici pe unde-i **amu** moara, ședea un strămoș de-al lui Bârgău, «de care zici c'ai auzit. Colo, pe lângă grădina noastră o fost un tău. Și-amu i să văd urmele. Știi unde zic.

- Cum să nu. Unde topesc femeile cânepa.

- Tomna acolo. Într'o noapte, i mult tare de atunci, un Corneștean de-a nost' trece cam îngândurat și cu capu plecat prin acel loc, și vede că luna, în loc să fie pe cer, era în tău.

Fuga, se duce după Custură, și strigă din coastă, cum strigăm noi și astăzi când vrem să dăm de știre:

Săriți corneșteni,

Care cu ce aveți,

Cu săcuri și cu lopeți,

Că se 'neacă luna 'n tău,

După casă la Bârgău.

Bieții oameni s'au sculat iute din somnul greu, o luat care ce o putut și tăți s'o întâlnit lângă tău, să scoată luna. Și să-i vezi dumneata cum lucrau.

- Dumneata, unchiule, i-ai văzut?

- Apăi nu i-am văzut, da așa a rămas povestea din tată în fiu, că pot zice c'am fost acolo și eu.

Cei mai mulți s'o băgat - zic - în apă și poate s'o fi gândit ei, că ar fi bine să scoată întâi, afară, apa, c'apoi iese și luna.

Tot tipăind pe fund, că apa nu era mai mare ca până 'n brâu, unu - poate strămoșu lui Ștefan iesta, care-i place să scociorească pe sub cioate după pești - dă de o rădăcină.

- Prindeți oameni buni și trageți cât puteți. Am prins-o de picior...

Când o auzit că luna o fost prinsă de picior, s-o năpustit toți și-o început să tragă hei-rrup, hei-rrup, până când... rădăcina s-o rupt, și-o căzut Corneștenii noștri, săracii, pe spate...

Și atunci... Minunea lui Dumnezeu! Luna era pe cer, la locul ei.

- Ni, mă, luna, zise unul, frecându-se la ochi.

- Am scos-o, au grăit ceilalți, plini de mulțumire.

Tare făloși, s'a dus, tăți, să se schimbe și să se culce, și-apoi a doua zi, toată lumea o aflat cum o scăpat ei luna dela înnece.

Și iată de ce, așa ne-o zis și așa ne-or zice nouă în veci: Lunateci...

Ioan Nădișan: Dansatorii din Băița de sub Codru, 1982.